

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Факультет мистецтв
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

Теорія і методика виховання художньо- обдарованої особистості у закладах мистецької освіти

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

17 – 18 жовтня 2019 року

TIME OF ART EDUCATION

Collection of Articles VII of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference
«Theory and methods of education of the artistically gifted person in the institutions
of art education»

Харків
Україна
2019

УДК 37.032
ББК 85я43
Ч-24

Редакційна колегія

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор
Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор
Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор
Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор
Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор
Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор
Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор
Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор
Фомін В.В. – доктор педагогічних наук, професор (голов.ред.)
Бурма А.В.- кандидат педагогічних наук, доцент

*Затверджено редакційно видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 6 від 05.11.2019*

У збірнику подано статті VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти». Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти: зб. статей VII Всеукраїнської наук. - практи. конф. 17-18 жовтня 2019року) , ч.І / заг. ред. В.В. Фомін – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019 – 267с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мова видання: українська, англійська.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019

Діана Соловійова

ВІЗУАЛЬНА МОВА ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ЯК КОМУНІКАТИВНА
ЗНАКОВА СИСТЕМА 45

Вікторія Кушніренко

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПІАНІСТА-ВИКОНАВЦЯ.. 49

II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

І.І.Мартиненко

УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ СЛОБІДСЬКОГО КРАЮ ТА РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ 55

В.В. Фомін, Ольга Довидченкова

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ БАЯННО-
АКОРДЕОННОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ ХХ
СТОЛІТТЯ..... 63

А.В. Висовень

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПОЗИТОРІВ ХІХ
СТОЛІТТЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ
МИТЦІВ 69

Микита Коваль

СТАНОВЛЕННЯ НЕАПОЛІТАНСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ В ІСТОРІЇ
РОЗВИТКУ ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА..... 76

Ірина Беспалова

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖАНРУ ЕСТРАДНОЇ ПІСНІ 70-80
РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 81

Наталія Купкіна

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ЖАНРУ МЕСИ БРЕВІС 87

УДК 371 «19/20»

Фомін В.В.

*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди
факультет мистецтв
кандидат педагогічних наук, доцент*

Ольга Довидченкова

*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди
факультет мистецтв
б.м група*

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ БАЯННО- АКОРДЕОННОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються питання становлення та розвитку баянно-акордеонного інструментарію в західній Європі ХХ століття. Встановлено, що культурно-мистецька концепція західних країн спрямовувалась на розвиток народного інструментарію, де баяну та акордеону відводилось значне місце.

Ключові слова: баян, акордеон, мистецтво, інструментарій

The article discusses the development of accordion art in Western Europe of the twentieth century. It was established that the cultural and art history concept was associated with the development of folk instruments, where an accordion and button accordion were given a significant place.

Keywords: accordion, accordion, art, instrumentation

Постановка проблеми та її актуальність зумовлена необхідністю вивчення баянно-акордеонного мистецтва, оскільки даний вид має міцні позиції у світовій музичній культурі останнього століття. Інтенсивний розвиток даного мистецтва дозволяє говорити про нього, як про найбільш цікаве та своєрідне явище. Сутність його визначається самобутністю і художньої значимістю. У порівнянні з аналогічними інструментами (різними видами гармоніки) баян та

II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

акордеон вважається унікальними інструментами, які пройшли довгий шлях свого розвитку від непризнання до самостійного положення в народно-інструментальному мистецтві.

Звернення до дослідження баянно-акордеонного мистецтва продиктовано й рядом причин, серед яких одним із найважливіших є пошук шляхів історії його розвитку, зокрема в країнах західної Європи.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Серед європейських мистецтвознавців дослідженням історії становлення й розвитку народних музичних інструментів займалися Е. Емсхаймер (Швеція), Е. Штокман, Ю. Стайнар (Німеччина). Першим ґрунтовним дослідженням у сфері баянно-акордеонного мистецтва можна вважати працю музикознавця А. Мірека «З історії акордеону та баяну» (1967) [3]. В контексті удосконалення конструкції баянно-акордеонного інструментарію значний інтерес становить дисертація М. Кравцова «Удосконалення органно-фортепіанної клавіатури та актуальні проблеми баянного виконавства» (1982) [2]. Водночас теоретико-практичне значення має праця мистецтвознавця М. Імханицького «Історія баянного та акордеонного мистецтва» (2006) [1], що присвячена висвітленню питань становлення, розвитку й удосконаленню різновидів гармоніки – баяну та акордеону.

Незважаючи на значний пласт досліджень щодо розвитку народних інструментів, **метою статті** є вивчення та висвітлення культурно-мистецьких концепцій розвитку баянно-акордеонного інструментарію в західній Європі ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників є різні версії щодо появи сучасного акордеону. На думку М. Імханицького, клавішний акордеон створив італійський майстер Маріано Даллапе у 1898 р. Його діапазон мав близько трьох октав, а на лівій клавіатурі, яка складалася з хроматичного набору басів, мажорних і мінорних тризвуків, налічувалося 48 кнопок [1, с. 172]. А. Мірек вважає, що винахідником акордеона був італійський майстер Тесіо Джованні зі Страделли, який створив інструмент

II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

у 1880 р.. Цей інструмент мав реєстри-перемикач та компакту праву клавіатуру, успадковану від попередніх настільних гармонік [4]. На думку А. Мірека, акордеон вперше був виготовлений у 1890 р. М. Даллапе: «Ця модель справила великий вплив як найкращий і досконалий інструмент свого часу, призначений для сольних виступів. Він мав органну клавіатуру на три октави з реєстром-перемикачем і 112 кнопок виборного та басо-акордового акомпанементу. Сильний гарний звук поєднувався з великою вагою інструмента» [4, с. 34].

Зазначимо, що в країнах Західної Європи на початку ХХ ст. навчання на баяні та акордеоні ще не мало професійного рівня, хоча безперечні успіхи були – і перш за все в Німеччині. Ініціатива належала відомому німецькому фабриканту, власнику однієї із найбільших фабрик з виготовлення гармонік Троссінгена Ернсту Хонеру (Ernst Hohner, 1886-1965). Він організовував концерти оркестру для широкої слухацької аудиторії, які проходили з великим успіхом. Їх програма включала такі композиції, як «Італійське капріччіо», друга частина 5-ї симфонії П.І. Чайковського, увертюру «Егмонт» Л. Бетховена, увертюру до опери «Вільгельм Телль» Д. Россіні, першу частину Незакінченої симфонії Ф. Шуберта тощо. Це активізувало розвиток виконавства на акордеоні та баяні в академічному руслі й сприяло створенню для них відповідного репертуару, організації продуманої системи навчання. В результаті таких подій фабрики стали виробляти та реалізовувати досить коштовні високоякісні інструменти.

У колективному і сольному виконавстві на баяні та акордеоні все більшою ставала необхідність створення спеціальних творів високої художньої якості. Першим із великих авторів, хто зацікавився звуковими можливостями цих інструментів, був великий австрійський композитор Альбан Берг (1885-1935). Весною 1921 року він завершив оркестровку опери «Воцтек», що стала однією із вершин оперного мистецтва ХХ століття. Для сцени в трактирі із другого акту йому знадобився музичний тембр, найбільш типовий для досягнення реальної

II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

звукової атмосфери. Його вибір впав на баян і акордеон, оскільки вони мали в побуті Австрії дуже широку популярність.

На початку ХХ століття Е. Хонер вживає наполегливі спроби зацікавити цими інструментами композиторів. Він звертається до Пауля Хіндемита, враховуючи його цікавий та плідний досвід з використання фісгармонії у творі «Камерна музика № 1». Поряд із цим, значною подією можна вважати представлену першу камерно-академічну сюїту «Сім нових п'єс» («Sieben neue Spielmusiken») та двочасний перший концерт (1940).

На початку 50-х років ХХ ст. у Німеччині розвиток баяну та акордеону в академічному напрямі також відбувається набагато інтенсивніше, ніж раніше. Помітно активізується навчання на баяні в школі музики Троссінгена, яку очолювали такі видатні діячі німецького акордеонного мистецтва, як Хуго Герман, Рудольф Вюртнер, Армін Фет. Твори для баяна й акордеону, створені в 1950-60-х роках Вольфгангом Якобі (Wolfgang Jacobi, 1894-1922) є значним вкладом до репертуару сучасних виконавців й часто виконуються в різних країнах. Про значення творчості композитора може свідчити хоча б те, що з 2000 року в Мюнхені проходить щорічний міжнародний конкурс імені Вольфганга Якобі.

Твори В. Якобі поповнили репертуар аккордеонно-баянних оркестрів, які були створені на основі обробки німецьких народних танцювальних мелодій – «Нижньонімецькі народні танці» («Niederdeutsche Volksténze», 1955), «Серенада й АLEGRO» (Serenade und Allegro, 1961).

Отже, Німеччина стала родоначальницею академічного баянно-акордеонного репертуару. В той же час, вже з 20-х років ХХ століття в країні стали популярними естрадні концертні мініатюри, з'являються концертні фантазії, попури, естрадні мініатюри танцювальних жанрів, що звучать в програмах видатних акордеоністів і баяністів як соло, так і у супроводі естрадних ансамблів і оркестрів.

Найбільш популярними в Німеччині, починаючи з 20-х років, стають естрадні мініатюри, безпосередньо створені у танцювальних жанрах. Вони

II. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

виконувались сольо на акордеоні або баяні а також у супроводі різних естрадних ансамблів і оркестрів. У довоєнні десятиліття і в самій Німеччині, і в багатьох країнах Європи активно концертують такі німецькі акордеоністи як Хайнц Мунзоніус, Хорст Хофман, Ганс Георг Шютц та ін.

Попри велику популярність гармоніки серед різних верств населення, цей інструмент не зразу отримав визнання професійних музичних кіл в країнах Європи. В періодиці другої половини XIX – початку XX ст. знаходимо велику кількість негативних відгуків на адресу гармоніки, насамперед, через її «чужоземне» походження і звукові якості («голосистість»).

У музичному лексиконі Фрідріха Грасслера, виданому в Німеччині у 1865 р., подається така характеристика цього інструменту: «Гармоніка – це жахливе знаряддя тортур, яким озброюється сучасна молодь чоловічої статі, яка страждає недугами перехідного віку, порушуючи вечорами спокій і порядок на вулицях» [6, с. 29]. Схожим є відгук фінської преси: «Гармоніка – відвертий ворог народної музики. Вона вбиває будь-які музичні тенденції нації, ображає слух і псує музичний смак. Не танцюйте під підступні гармоніки, що вищать, спалюйте їх» [5, с. 29 - 31].

Подібні відгуки були типовими для публікацій багатьох країн. Однак, незважаючи на невдоволення прихильників старовинного народного фольклору, стрімке поширення гармоніки в різних країнах світу зупинити було неможливо.

Висновки. Отже, культурно-мистецькі концепції розвитку баянно-акордеонного інструментарію в західній Європі кінця XIX – початку XX століття полягають в доведенні тісного зв'язку між розвитком народних музичних інструментів та оригінальної виконавської майстерності. Асиміляція баяну та акордеону в професійній виконавській практиці кожної з країн протікала в залежності від національно-культурних особливостей, що в значній мірі вплинуло на визначення напрямків розвитку оригінального репертуару. Серед безпосередніх передумов розвитку популярної музики для баяну та акордеону стали новітні напрями танцювальної музики і жанри розважального музичного театру.

Список використаних джерел

1. Имханицкий М. И. История баянного и аккордеонного искусства: учеб. пос. / М. И. Имханицкий. – М.: Издательство РАМ им. Гнесиных, 2006. – 520 с.
2. Кравцов Н. А. Усовершенствование органно–фортепианной клавиатуры и назревшие проблемы гармонно-баянного исполнительства: автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. искусствоведения: спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / Н. А. Кравцов. – Л., 1982. – 18 с.
3. Мирек А. Из истории аккордеона и баяна / А. Мирек. – М.: Музыка, 1967. – 196 с.
4. Мирек А. Справочник: научно исторические пояснения к схеме возникновения и классификации основных видов гармоник (аккордеонов и баянов) / А. Мирек. – М., 1992. – 60 с.
5. Kolehmainen I. «Do not dance to the screeching, insidious accordions. Bum them» / I.Kolehmainen // Finnish Music Ouaterly. – 1989. – № 2.
6. Roth A. Gerchichte der Harmonika Volkinstrumente. / A. Roth. – Essen: Volksmusik–Verlag, 1954. – 112 s.